

Περίληψη - Summary

Θεόδωρος Γεωργόπουλος: « Ανδρικά Ολόγλυφα Πορτρέτα στην Αττική από την Εποχή του Σεπτίμιου Σεβήρου έως και του Μ. Κωνσταντίνου»

Η παρούσα διδακτορική διατριβή εξετάζει το ανδρικό ολόγλυφο πορτρέτο στην Αττική από την εποχή του Σεπτίμιου Σεβήρου (193 μ.Χ.) έως τον θάνατο του Μ. Κωνσταντίνου (337 μ.Χ.). Την περίοδο αυτή το ρωμαϊκό κράτος κλυδωνίζεται από συνεχείς πολιτικές αναταραχές, απότοκες της ιλιγγιώδους εναλλαγής των αυτοκρατόρων στην εξουσία, με συνακόλουθες επιπτώσεις, όπως είναι φυσικό, και στην καλλιτεχνική παραγωγή. Η έρευνα εστιάζει σε ένα από τα σπουδαιότερα κέντρα γλυπτικής της αυτοκρατορίας, την Αθήνα και κατ' επέκταση την Αττική, επιχειρώντας να ανιχνεύσει μια σειρά ζητημάτων που άπτονται των τυπολογικών και στιλιστικών χαρακτηριστικών των πορτρέτων της περιόδου, της παραγωγής των αττικών εργαστηρίων στα χρόνια αυτά, της σχέσης των γλυπτών με τον περιβάλλοντα χώρο τους, καθώς και της πολιτικο-κοινωνικής ιστορίας της Αθήνας στον ταραγμένο 3ο αι. μ.Χ. και της εποχής της Τετραρχίας. Μαζί με τα ανδρικά πορτρέτα συνεξετάζονται κι οι βάσεις των χαμένων σήμερα ανδριάντων που εντοπίστηκαν ανά την Αττική, ενώ, παράλληλα, γίνεται αναφορά και στα γυναικεία πορτρέτα της περιόδου, όπως επίσης σε αυτά που δουλεύτηκαν σε ανάγλυφο. Εκείνο που πρωτίστως ενδιαφέρει είναι κατά πόσο η καταστροφή που γνώρισε η Αθήνα από την επιδρομή των Ερούλων το 267 μ.Χ. ανέκοψε την καλλιτεχνική της παραγωγή, τουλάχιστον στον τομέα του πορτρέτου, ή αν αυτή ήταν συνυφασμένη με τον ευρύτερο πνευματικό προσανατολισμό της πόλης, ο οποίος, με την έλευση του Χριστιανισμού, έλαβε ένα διαφορετικό περιεχόμενο, μορφοποιώντας ακολούθως μια καινούργια καλλιτεχνική αντίληψη. Από τη μελέτη προκύπτει ότι τα πορτρέτα της περιόδου ακολουθούν τυπολογικά και στιλιστικά τόσο τη σύγχρονη «ρωμαϊκή» μόδα όσο και την ντόπια κλασική παράδοση, ενίοτε συνδυασμένες ακόμα και στην ίδια μορφή. Η μαζικότερη παραγωγή πορτρέτων εντοπίζεται κατά τη διάρκεια της δυναστείας των Σεβήρων, η οποία προσέφερε μια σχετική σταθερότητα στο κράτος, ενώ όσον αφορά τις τοποθεσίες όπου αυτά ήταν στημένα, ξεχωρίζει ασφαλώς ο χώρος της Αρχαίας Αγοράς αλλά κι ο περιβάλλοντας χώρος της Ρωμαϊκής Αγοράς. Αντίθετα, οι περισσότερες ενεπίγραφες βάσεις ανδριάντων που έχουν σωθεί και υπάγονται στην υπό εξέταση περίοδο προέρχονται από την Ελευσίνα. Η πολιτική δραστηριότητα στην Αθήνα των χρόνων αυτών έχει συρρικνωθεί δραματικά και πλέον η ελίτ της πόλης αναζητά διεξόδους περισσότερο στη θρησκεία και την εκπαίδευση, ώστε να καλύψει την ανάγκη της για κοινωνική προβολή. Η επιδρομή των Ερούλων, μολονότι επέφερε καίριο πλήγμα στους Αθηναίους, δεν μπόρεσε να ανακόψει την παραγωγή των πορτρέτων, αν και οπωσδήποτε τη μείωσε σημαντικά. Αυτή συνέχισε να υφίσταται έως την εποχή του Ιουστινιανού,

όταν πλέον επιβλήθηκε μια νέα καλλιτεχνική γλώσσα υπό την επίδραση της κυρίαρχης θρησκείας του Χριστιανισμού.

Theodoros Georgopoulos: «Male Portraits in Attica from the Era of Septimius Severus till the Era of Constantine the Great»

The present thesis examines the male portraits in Attica from the era of Septimius Severus (193 AD) till the death of Constantine the Great (337 AD). During this period, the Roman State was facing continuous political turmoil, as a result of the rapid succession of Emperors in power. As expected, this had a certain impact on the artistic production of the period as well. The research at hand focuses on one of the most significant sculpture centers within the Roman Empire, i.e. Athens and, therefore, Attica. It is an attempt to discuss a series of themes associated with the typological and stylistic characteristics of the period's portraits, the production of attic workshops during the period under study, the relation between the sculptures and their wider surroundings, as well as their relation to the socio-political history of Athens during the 3rd century AD and the so-called era of Tetrarchy. Apart from the male portraits themselves, the bases of missing statues that have been found in Attica will be examined. In addition, the discussion will also include the female portraits of the period, as well as those portraits worked in relief. The main question to be challenged revolves around the catastrophe of Athens during the Herulian invasion in 267 AD and the extent to which this intercepted the artistic production of the region, at least the one related to portraits. Moreover, the study examines whether this interception could be viewed as part of the wider intellectual context of the city that was re-oriented due to the advent of Christianity and has led to the rise of different artistic notions. According to the research results, the portraits of the period follow the typological and stylistic characteristics of both the contemporaneous "Roman" trend and the local classical tradition. These are occasionally combined within a single portrait. Portraits were more massively produced during the Severan dynasty, which provided relative stability to the state. Regarding the locales where the portraits were placed, the most prominent ones were the Ancient Agora and the surroundings of the Roman Agora. Contrary to that, most of the period's inscribed statue bases preserved derive from Eleusis. During the temporal context of the thesis, political activity at Athens was dramatically downscaled. Religion and education offered to the city's elites a way out in pursuing their needs for social display. The Herulian invasion, although causing a severe blow to the Athenians, could only significantly decrease, and not entirely halt, portrait production. The latter continued to exist until the times of Justinian, when a new artistic language was imposed under the influence of the dominant religion, i.e. Christianity.